

'Poor little Belgium?' De Vlaamse en Franstalige herdenkingspolitiek (2014-2018)

Nico Wouters

De herdenking van de Eerste Wereldoorlog tussen 2014 en 2018 wordt misschien het grootste 'herdenkingsevenement' in de geschiedenis van de Belgische staat. Wie had in 1914 kunnen denken dat 100 jaar later de Belgische staat zelf nauwelijks nog een rol zou spelen in die herdenking? Het zwaartepunt van de herdenkings- en herinneringspolitiek ligt in 2014 bij de Vlaamse en Franstalige deelstaten. Het is ironisch dat deze deelstaten vandaag de herinnering sturen zoals de Belgische staat dat nooit heeft gekund.

Ik wil niet het 'arme' Belgische beleidsniveau verdedigen tegen de verpletterende regionale dynamiek. Het is evident dat deelstaten met hun eigen middelen particuliere initiatieven ontwikkelen die gericht zijn op de eigen bevolking. Ik wil zelfs niet pleiten voor het herinvoeren van een vanuit historisch standpunt evident Belgisch kader m.b.t. de Eerste Wereldoorlog. Kwaliteitsvolle projecten die zichzelf serieus nemen zullen wel uitkomen bij een correcte historische contextualisering. Toch wil ik kritische kanttekeningen maken bij de huidige herdenkingspolitiek. Tegelijk wil ik de herdenking rond de Eerste Wereldoorlog in de beide taalgemeenschappen gebruiken om enkele vergelijkende opmerkingen te maken bij de Vlaamse en Franstalige 'politiek van herinnering' in het algemeen. Eerst plaats ik die kanttekeningen bij het Vlaamse herdenkingsbeleid. Vervolgens doe ik hetzelfde voor het Franstalige herdenkingsbeleid, met een nadruk op de verschillen met Vlaanderen.

Tot slot evalueer ik of deze verschillen tussen beide wel groter zijn dan de overeenkomsten.

Kritische kanttekeningen bij het herdenkingsbeleid

De Vlaamse gemeenschap was in internationaal opzicht de allereerste om de opportuniteiten van het herdenkingsjaar 2014 te herkennen. Dit is vooral de verdienste van de N-VA'er Geert Bourgeois, naast Vlaams viceminister-president ook inwoner van Izegem. Mede dankzij het toegenomen electorale gewicht van zijn partij, wordt de herdenking intussen gedragen door de hele Vlaamse regering.

De Vlaamse regering wendt de herdenking van de Eerste Wereldoorlog aan om ambitieuze, beleidsoverschrijdende doelstellingen te realiseren. Er is aandacht voor de herdenking in beleidsnota's rond algemeen regeringsbeleid, bestuurszaken, media, onderwijs, cultureel en onroerend erfgoed, ruimtelijke ordening en toerisme. De speerpunten van het Vlaamse herdenkingsprogramma zijn: toerisme, cultureel en onroerend erfgoed, wetenschappelijk onderzoek, internationaal beleid, en onderwijs/herinneringseducatie.

Toerisme is overduidelijk het belangrijkste. De Vlaamse regering wil volgens haar regeerakkoord "(...) deze herdenking op een serene wijze uitspelen als topevenement". De herdenking moet de hefboom worden om van Vlaanderen een internationale topbestemming te maken. Het 'merk' Vlaanderen wordt verbonden aan het 'product' Eerste Wereldoorlog, of beter: het afgeleide product 'vredestoerisme'. 'Vrede' is inderdaad de kernwaarde. De internationale vredesgedachte – tolerantie, verdraagzaamheid, wederzijds begrip, mensenrechten – fungeert als de legitimering. De 'vredesgedachte' moet ver-

bonden worden aan de eenentwintigste eeuwse Vlaamse identiteit. In de op 30 april 2009 goedgekeurde parlementaire resolutie, luidt het zelfs dat "(...) nooit meer oorlog (...) aan de basis ligt van de Vlaamse bewustwording"; een op zijn minst betwistbare stelling.

Het Vlaamse herinneringsbeleid lijdt onder een gebrek aan interne consistentie. Wetenschappelijk onderzoek is één van de zelfverklaarde speerpunten van het Vlaamse programma. Dit strookt echter voorlopig niet met de realiteit. Ten eerste waren de belangrijkste Belgische (of Vlaamse) specialisten op geen enkele manier betrokken bij de voorbereidende fase van het programma. Dat is een verschil met Franstalig België. Daar werden de academici door de *Fédération Wallonie-Bruxelles* al in een vroege fase betrokken, in een in maart 2012 opgerichte werkgroep. Laurence van Ypersele (UCL) werd de wetenschappelijke coördinator van het herdenkingsprogramma. Dat iemand als Sophie de Schaepdrijver niet gecontacteerd werd door de Vlaamse overheid is veelzeggend en markeert het verschil. Ten tweede zijn er in het Vlaamse herdenkingsprogramma vooralsnog geen budgetten voorzien voor wetenschappelijk onderzoek. Er is géén Vlaamse beleidsnota 'wetenschappelijk onderzoek'. Er zijn dus ook geen middelen, er zijn geen uitvoeringsplannen of een 'oproep'. Wetenschappelijk onderzoek wordt onvermijdelijk een afgeleid product van erfgoedprojecten of toeristische programma's. Voor fundamenteel wetenschappelijk onderzoek wordt zo impliciet verwezen naar de 'normale' kanalen (dus het FWO). Dit is een beleidskeuze. Maar zo lang dit het geval is, zou de Vlaamse overheid dan 'wetenschappelijk onderzoek' beter niet als speerpunt afficheren.

Wetenschappelijk onderzoek fungeert nu immers louter als een leeg 'kwaliteitsetiket', een schaamlap die een politieke agenda moet legitimeren.

Zoals al gezegd baart het geen verwondering dat de Vlaamse regering met de herdenking de identiteit van de Vlaamse natie wil versterken en uitdragen. Je kan dit de Vlaamse regering niet eens kwalijk nemen. Wel dat ze een politiek voert die niet overeenstemt met haar eigen verklaringen. Dit blijkt ook uit de invulling van een ander speerpunt : internationale samenwerking. Er wordt samenwerking gezocht met zowat iedereen. Bilaterale akkoorden met Nieuw-Zeeland en Australië zijn er al. Een door Vlaanderen gecoördineerd internationaal herdenkingsoverleg bracht dertien landen samen. Het lijkt dus logisch dat Vlaanderen ook de dialoog zou aangaan met het Belgische federale niveau en de Franstalige gemeenschap. Veel historische bronnen, cultureel erfgoed en wetenschappelijke expertise over Vlaanderen tijdens de Eerste Wereldoorlog bevinden zich nu eenmaal op het Belgische en Franstalige niveau.

Van bij de aanvang bleek die dialoog echter moeilijk. De op 30 april 2009 in het Vlaams parlement goedgekeurde resolutie *Vlaams beleid voor een levende herinnering aan de Eerste Wereldoorlog* kondigt samenwerking aan met tal van partners. Het federale niveau wordt weliswaar in zeer algemene termen vermeld, maar de enige concrete piste voor samenwerking is dat Vlaanderen "(...) bij de federale regering [gaat] pleiten voor een verhoging van de frequentie van de treinverbinding tussen Brussel en de Westhoek". Medio oktober 2011 verspreidde de Vlaamse overheid een Engelse intentieverklaring voor internationale

samenwerking. Deze verklaring voorzag in de oprichting van een *Permanent Forum for the Educational, Academic and Cultural Evocation of the Great War*, kortweg: PEACE. Een onderdeel hiervan was de *Flanders Fields Verklaring*, die aan de 50 landen werd gestuurd die soldaten aan het Belgische front hadden. Deze verklaring werd ruim verspreid, o.m. via enkele Europese ambassades. De Belgische federale overheid en de Franstalige gemeenschap ontvingen de uitnodiging niet. Waren er dan geen Belgische soldaten aan de IJzer?

Structurele samenwerking tussen België en Vlaanderen, blijkt onmogelijk. Uiteraard wordt daarbij permanent geschermd met het dwingende institutionele raamwerk. Er zouden vandaag geen instrumenten meer zijn om samenwerking te realiseren. Een concreet voorbeeld. Vanuit de Stad Leuven werd het project *Martelaarsteden* opgestart. Dit is een Vlaams-Franstalig project. Als wetenschappelijk coördinator van dit project werd Axel Tixhon (FUNDP-Namur) aangezocht. Het is een voorbeeld dat vanuit de praktijk *bottom-up* projecten tot samenwerking over de taalgrens leiden. Het bleek echter allerminst evident om de samenwerking te institutionaliseren. Om *Martelaarsteden* te omkaderen moest aan Vlaamse zijde, een intercommunale worden opgericht. De Franstalige steden, verenigden zich in een *asbl*. Tussen die twee entiteiten kon dan een soort van 'internationaal' bilateraal akkoord worden gesloten. Men kan zich echter de vraag stellen waarom structurele samenwerking zo moeilijk blijft. Omdat instrumenten ontbreken, of omdat de politieke wil er niet is om de bestaande instrumenten optimaal te gebruiken?

Het is een hypothese dat wetenschappelijke inbedding voor Vlaanderen zo moeilijk ligt omdat dit onvermijdelijk zou leiden tot een soort onderhandelde samenwerking met het federale niveau en de Franstalige gemeenschap. Alles wat de perceptie zou kunnen creëren dat het Belgische niveau wordt 'geherwaardeerd', moet in het huidige Vlaamse beleidsklimaat worden vermeden. Opnieuw kan ik niet anders dan wijzen op de inconsistenties in de eigen beleidsverklaringen. In het licht van de Vlaamse egestelling, krijgt de volgende passage uit de Vlaamse beleidsnota's een ironische lading: "Het herdenkingsproject wil [dat] de huidige en toekomstige generaties in Vlaanderen gesensibiliseerd worden rond thema's als verdraagzaamheid, interculturele dialoog en internationale verstandhouding met het oog op een open en tolerante samenleving en een actieve internationale oriëntatie".

Het Franstalige herdenkingsprogramma startte later dan dat van Vlaanderen. Een belangrijke politieke drijfveer voor het Franstalige herdenkingsprogramma was zelfs die gepercipieerde achterstand op Vlaanderen. Men wilde niet achterblijven toen bleek dat Vlaanderen de Eerste Wereldoorlog claimde. De herdenking rond de Eerste Wereldoorlog lijkt dus van meet af aan een soort concurrentiestrijd te creëren: een echte 'strijd om de herinnering'.

Interessanter is de ruimere maatschappelijke context waarin de herinneringspolitiek van de *Fédération Wallonie-Bruxelles* tot stand komt. In Franstalig België is de laatste 20 jaar een politieke consensus gegroeid over geschiedenis en het vermeende maatschappelijke belang ervan. Die consensus is qua inhoud, terminologie en aanpak veel explicieter ideologisch dan in Vlaanderen.

Franstalig België wordt de laatste jaren gekenmerkt door diverse politieke initiatieven om herinnering en geschiedenis te regisseren. Hierbij worden geschiedenis en herinnering in een ideologisch en instrumenteel herinneringschema geplaatst. Dat schema draait in essentie rond democratische burgeropvoeding. Dit is uiteraard een Europese ontwikkeling die in veel landen wordt gevolgd (ook in Vlaanderen). De politieke vertaling in Franstalig België is echter opvallend expliciet en eenduidig. Bovendien lijkt er een sterk consensusmodel te bestaan. Het verschil tussen Vlaanderen en Franstalig België, valt ook op binnen het federale niveau. Politieke initiatieven die handelen over het organiseren van geschiedenis(onderzoek) of herinnering/herdenking komen meestal van Franstalige politici.

Het waren dit soort initiatieven waartegen historici op 25 januari 2006 reageerden in het opiniestuk, *Het verschil tussen herinnering en geschiedenis*, dat zowel in *De Standaard* als *Le Soir* verscheen. Dat gebeurde in een context waarin enkele historische onderzoeken werden uitgevoerd in rechtstreekse opdracht van de politieke overheid, onder meer het onderzoek van de Lumumba-commissie en het SOMA-onderzoek *Gewillig België*. Dat opiniestuk werd toen ondertekend door zowat alle historici met enige naam, zowel Vlamingen als Franstaligen. Het stuk werd geschreven door een representatief staal van de Belgische academische sector. Een beetje onderbelicht in de receptie van dat opiniestuk was toen de expliciete waarschuwing van deze historici voor de door de overheid opgedrongen "herinneringsplicht".

Anno 2012 zijn we zover. Zonder opiniestukken of significante debatten is de 'herin-

neringsplicht' intussen ingeschreven in het Franstalige beleid. Dit wordt duidelijk in de wetgevende initiatieven. De twee belangrijkste wetgevende initiatieven op het gebied van omgang met het verleden van de laatste jaren, symboliseren het verschil tussen Vlaanderen en Franstalig België.

In Vlaanderen gaat het om het Erfgoeddecreet uit 2008 (een nieuwe versie werd goedgekeurd op 27 juni 2012; de nu volgende uiteenzetting handelt over de oude tekst). Het decreet is in de geest geïnspireerd door de zogenaamde *Framework Convention* van de Raad van Europa *on the value of cultural heritage for society*. De nadruk van deze conventie (en het Vlaamse decreet) ligt bij het 'waarborgen' (*safeguarding*) van erfgoed.

In de Franstalige gemeenschap kunnen we daartegenover het zogenaamde *décret mémoire* uit 2009 plaatsen (voluit : *décret relatif à la transmission de la mémoire des crimes de génocide, des crimes contre l'humanité, des crimes de guerre et des faits de résistance ou des mouvements ayant résisté aux régimes qui ont suscité ces crimes*). Dit decreet is wezenlijk anders dan het Vlaamse erfgoeddecreet. Het Franstalige decreet draait om 'transmission de la mémoire', iets wat voor zover ik weet in Vlaanderen geen enkel beleidsmatig equivalent heeft. De politieke doelstelling van het decreet is tegelijk veel explicieter en dwingender dan het Vlaamse erfgoeddecreet. Al in artikel 1 van het decreet is duidelijk dat het hier gaat om burgeropvoeding (*une citoyenneté responsable*) en over de verdediging van democratische waarden aan de hand van de herinnering aan genocides, oorlogen, misdaden tegen de mensheid. Het decreet voorziet de oprichting van een *Conseil de la Transmission de la Mémoire*

(iets wat taalkundig, inhoudelijk en politiek-maatschappelijk in Vlaanderen bevreemdend aandoet : een 'Raad voor de Overdracht van Herinnering'). Dit decreet beschrijft in essentie wat in Vlaanderen herinneringseducatie heet. Zoals de memorie van toelichting bij het decreet op pagina 3 zegt, in één zin : *"la connaissance du passé doit permettre de mieux cerner les enjeux actuels"*. De geschiedenis heeft een duidelijke functionaliteit : *"La finalité de l'histoire n'est pas morale, elle est civique"*. Volgens de toelichting gaat het hier om een transversaal decreet, dat jeugd, cultuur of onderwijs overstijgt : *"l'objectif du décret est une sensibilisation à la citoyenneté en général"*.

Het is de context van dat *décret mémoire* uit 2009 waarin de herdenking rond de Eerste Wereldoorlog vandaag wordt ingeschreven. Op 21 maart 2012, werd in het Waalse parlement door negen politici een voorstel tot resolutie ingediend rond de herdenking van de Eerste Wereldoorlog. Al in de achtste zin van deze resolutie valt de term 'herinneringsplicht' : *"Si, de nos jours, le devoir de mémoire se focalise, avec raison, sur la Seconde Guerre mondiale et le génocide qui fut alors perpétré, il convient de rappeler la place centrale qu'occupe 'La Grande Guerre' dans notre histoire"*. Deze resolutie neemt de terminologie van het *décret mémoire* over. Het gaat om 'democratische burgeropvoeding'. De herdenking dient expliciet bepaalde ideologische doelstellingen : *"À l'heure où notre société prend peur face à une mondialisation certes bénéfique mais parfois déstabilisante et où notre pays connaît une montée des courants séparatistes, les autorités publiques se doivent de s'assurer du renforcement de la cohésion sociale"*. De herdenking rond de Eerste Wereldoorlog

wordt dus een expliciet politiek instrument : enerzijds tegen Vlaams separatisme, anderzijds tegen een 'destabiliserende' mondialisering.

De Vlaamse herdenkingspolitiek wordt vandaag vaak geassocieerd met een uitgesproken ideologische agenda. Ik bepleit hier dus dat de ideologische agenda aan Franstalige zijde veel explicieter is ingeschreven en dat de politieke basisconsensus aan Franstalige kant daarover sterker is.

Dat laatste punt wil ik graag onderbouwen. In Vlaanderen is de laatste tien jaar een belangrijk veld gegroeid van instellingen die de politiek van herinnering mee sturen. Het gaat om erfgoedactoren zoals erfgoedcellen en FARO (het Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed), maar ook een wetenschappelijke instelling als het Vlaams Vredesinstituut. Deze professionele actoren geven vandaag in Vlaanderen zaken als herdenking en herinnering in belangrijke mate mee vorm. Essentieel hierbij is dat deze spelers vaak openlijk kritisch staan tegenover het Vlaamse beleid (wat kenmerkend is voor de Vlaamse cultuursector in het algemeen). Bekend is de kritische nota van het Vlaams Vredesinstituut over herinneringseducatie uit 2009. In een recent advies van 2 februari 2012 over de herdenking van de Eerste Wereldoorlog waarschuwt diezelfde instelling voor instrumentalisering van herdenking en pleit het voor meer wetenschappelijke inbreng. Ook het centrale steunpunt FARO, zal de komende jaren een deel van de werkzaamheden richten op de herdenking rond de Eerste Wereldoorlog. Deze organisaties zijn structureel ingebed in het systeem. Zij hebben een mandaat en een zekere invloed of macht om het beleid mee te sturen. Wat ik in Vlaanderen zie, is een divers

georganiseerd veld van tegenstemmen met reële invloed op het beleid. Dit maakt een openlijk centraal gestuurd herinneringsbeleid vandaag in Vlaanderen moeilijk.

Het belang van die (zelf-)kritische sector als factor, duikt ook op in debatten over de verhouding tussen geschiedenis en erfgoed. Op 4 april 2011 debatteerde prof. Bert De Munck (UA) met FARO-directeur Marc Jacobs over de verhouding tussen geschiedenis en erfgoed. Er werd onder meer verwezen naar het kritische opiniestuk dat De Munck op 21 april 2006 schreef in *De Standaard* onder de titel *Geschiedenis is meer dan Erfgoed*. Tijdens dat debat, benadrukte Marc Jacobs het belang van een autonome, *bottom-up* dynamiek van de nieuwe Vlaamse erfgoedsector. De praktijk lijkt dit inderdaad uit te wijzen. Het Vlaamse erfgoedbeleid kwam de laatste 15 jaar zonder twijfel tot stand in de politieke context van Vlaamse natieversterking. Maar die politieke agenda is minstens deels verwaterd door de wijze waarop in het veld zich nieuw erfgoedspelers hebben ontwikkeld. In dat opzicht kan het Vlaamse herdenkingsprogramma 2014-2018 overigens een belangrijke test worden voor die (jonge) erfgoedsector. Het zal immers nog moeten blijken hoe kritisch en/of autonoom de nieuwe erfgoedsector zich kan blijven opstellen.

In de vergelijking met Franstalig België zien we hier een wezenlijk verschil. Uiteraard zijn er aan Franstalige zijde veel kritische stemmen. Ik zie aan Franstalige zijde vandaag echter geen equivalent van de Vlaamse spelers die ik hierboven vermeld. Eén van de belangrijkste Franstalige spelers is *Les Territoires de la Mémoire* in Luik. Dit is een door de Franstalige gemeenschap erkend centrum dat herinneringsprojecten begeleidt,

gericht op burgeropvoeding en versterking van het democratisch weefsel. Een expliciete basislegitimering ligt hier ook in het gebruik van herinnering om extreem-rechtse stromingen in de samenleving een halt toe te roepen. Een andere speler is de educatieve werkgroep van het Franstalige ministerie voor onderwijs *Démocratie ou Barbarie* (ingebed in het *décret mémoire*). Hier gaat het expliciet om de geschiedenis van genocide en oorlog als educatief instrument : *“L’approche se fait ici par le biais de l’histoire, d’une analyse rigoureuse des faits du passé pouvant éveiller à une conscience citoyenne”*.

De instellingen en organisaties die aan Franstalige kant dominant naar voren komen op het gebied van herdenking en ‘omgang met het verleden’ hebben een andere relatie met de overheid. Zij zijn integraal onderdeel van de politieke basisconsensus over de huidige morele ideologie van de herinnering. Zij zijn er zelfs de rechtstreekse emanatie van. Dit creëert een andere realiteit. Er zijn momenteel geen actoren in Franstalig België, die inbedding in het systeem (en zo reële beleidsinvloed) kunnen combineren met een zekere kritisch-autonome rol. De georganiseerde diversiteit aan tegenstemmen waar Marc Jacobs voor de Vlaamse erfgoedsector naar verwijst, bestaat vandaag niet in Franstalig België.

Natuurlijk laat ik hier veel buiten beschouwing. Wat met het Bijzonder Comité voor Herinneringseducatie, gecoördineerd door Kazerne Dossin ? Wat met een instelling als het SOMA ? Ik wil hier echter vooral een punt maken en debat opwekken.

In Vlaanderen primeert vandaag wat ik een ‘zakelijke aanpak’ van herinnering

wil noemen. Dat heeft twee betekenissen. Aan de ene kant is dat letterlijk te nemen. Er is een verregaande symbiose met de toeristische sector die prioriteiten oplegt aan de herdenking. Aan de andere kant zijn ook de Vlaamse aanpak en het discours zakelijk te noemen. Het raamwerk wordt gevormd door een generationaliseerde, door management-technieken gedreven aanpak die de nieuwe professionele erfgoedsector kenmerkt. De totstandkoming van het beleid en de keuze van projecten – alsook de onderliggende ideologie – is ingebed in generationaliseerde criteria van doelgroepenbeleid en *targets* in meerjarenplannen. Te expliciete verwijzingen naar Vlaamse identiteit of Vlaamse waarden zijn uit den boze. Dat geldt ook voor al te rechtstreekse inhoudelijke sturing vanuit een ideologische agenda.

In Franstalig België primeert een openlijk moralistische invulling van geschiedenis en herinnering. Die moralistische aanpak kenmerkt zich door een veel sterkere nadruk op herinneringsplicht en geschiedenis als instrument voor democratische burgeropvoeding. Vlaanderen zegt expliciet dat ze niet wil voorschrijven wat ‘goede’ herinnering is. In Franstalig België lijkt men niet expliciet genoeg te kunnen zijn in het omschrijven hiervan. Bovendien zijn er in Franstalig België nauwelijks invloedrijke tegenstemmen die gemandateerd zijn om tegenwind te bieden.

Conclusie : twee zijden van één ideologische medaille

De herdenking rond de Eerste Wereldoorlog tussen 2014-2018 is nu al de inzet van een strijd. De motor van die strijd is de profileringspolitiek van de gemeenschappen. Het zelfbewuste Vlaanderen was er vroeg bij en Franstalig België wil niet achterblijven.

Opvallend is dat zelfs de Belgische staat, die er na 1945 nooit in slaagde een stempel te drukken op een herdenkingsbeleid, vandaag toch aanwezig probeert te zijn. Dat is een interessante, nieuwe situatie. Deze strijd om herinnering, maakt manifest hoe Vlaanderen en Franstalig België vandaag herinneringspolitiek invullen. Wat is de impact van de verschillen die ik hierboven beschreef : de zakelijke aanpak van Vlaanderen en de moralistische aanpak in Franstalig België ? Gaat het louter om een ‘stijlverschil’ ? Verschillen in context, in gevoeligheden ? De impact van deze verschillende ‘herdenkingsrealiteiten’ is immers niet eenduidig.

Ik stel vast dat de ideologische inhoud die onder die oppervlakte schuilt, eigenlijk in grote mate gelijkloopt. De kernwaarden die naar voren worden geschoven in beide herdenkingsprogramma’s zijn dezelfde. Het Vlaamse begrip ‘vrede’ is immers slechts een vlag. Ze blijkt dezelfde lading te dekken als Franstalige doelstelling. In beide herdenkingsprogramma’s staat alles welbeschouwd het containerbegrip mensenrechten centraal. Dezelfde begrippen komen terug in beleidsnota’s aan beide zijden : solidariteit, interculturele dialoog en wederzijds begrip, individuele basisvrijheden (de rechtstaat), de strijd tegen racisme en uitsluiting, enz. Ook de speerpunten lijken dezelfde. In Franstalig België lijkt het ook te gaan om erfgoed, om ‘*patrimoine*’, om bekendmaking van Franstalig België als verkoopbare identiteit in de wereld. Onder de oppervlakte van de verschillende realiteiten en beleidscontexten, lopen de herinneringsparadigma’s dus perfect gelijk. Ondanks de verschillende contexten die ik hierboven beschreef, zijn de wezenlijke overeenkomsten dus groter. Het gaat om dezelfde doelen en dezelfde ideo-

logie in Vlaanderen en Franstalig België, in een verschillende politiek-maatschappelijke context.

Voor historici roept dit alleszins op tot zelfreflectie. Dat academische historici al lang niet meer de belangrijkste actoren zijn op het veld van de omgang met de geschiedenis, is wel duidelijk. Dat zet zich de komende jaren nog veel sterker door. Hoe verhouden we ons tot die ontwikkelingen en hoe definiëren we onze veranderende rol ? Uiteraard zijn dit klassieke vragen. Dit debat is niet nieuw. Echter, de context is momenteel bijzonder. De omvang en aard van de herdenkingsprogramma's 2014-2018, maken die vragen vandaag opnieuw relevanter dan ooit.

Worden we actieve spelers die midden in het centrum de herinnering mee gaan construeren ? Of blijven we kritisch herinnering en beeldvorming deconstrueren ? Dreigt onze kritische zijlijn dan niet snel een positie in de marge te worden ? Moeten we allemaal publiekshistorici worden en zo ja, wat betekent dat begrip dan eigenlijk ? Het is een debat meer dan waard.